

Uraloikkarin hyvä elämä

Leena Unkari-Virtanen

Työelämän murros

- Uudenlaiset organisoitumisen tavat: alustatalous, yrittäjäyys, osuuskunnat.
- Uudet taidot: itseohjautuvuus, ennakointi, muutosjoustavuus.
- Muutokset työn tekemisen jatkumoissa: työn purskeisuus, ammatin vaihtaminen, epälineaariset työurat.

<https://blogit.metropolia.fi/hiilta-ja-timanttia/2019/06/13/uuden-tyon-kaleidoskooppi/>

leena.unkari-virtanen@metropolia.fi

Miten epätyypillisissä tehtävissä ja työuralla
voisi paikantaa omien valintojen
onnistumista ja merkityksellisyyttä?

Minkälaista osaamista voi
onnistuneiden uraloikkien toteuttamisessa
käyttää?

Tutkimus

Haastateltiin 56:ta epätyypillisissä työtehtävissä tai -ympäristöissä työskentelevää alumnia.

Teemahaastatteluaineisto litteroitiin ja analysoitiin.

Tutkijaryhmä: L. Unkari-Virtanen, J. Onnismaa, A. O. Salonen & hankkeen toimijat.

1. Liikunnanohjaajat
2. Kulttuurintuottajat
3. Ympäristösuunnittelijat
4. Teatteri-ilmaisun ohjaajat
5. Musiikkipedagogit

ANALYYSIN LÄHTÖKOHTA: Monta hyvää uramahdollisuutta

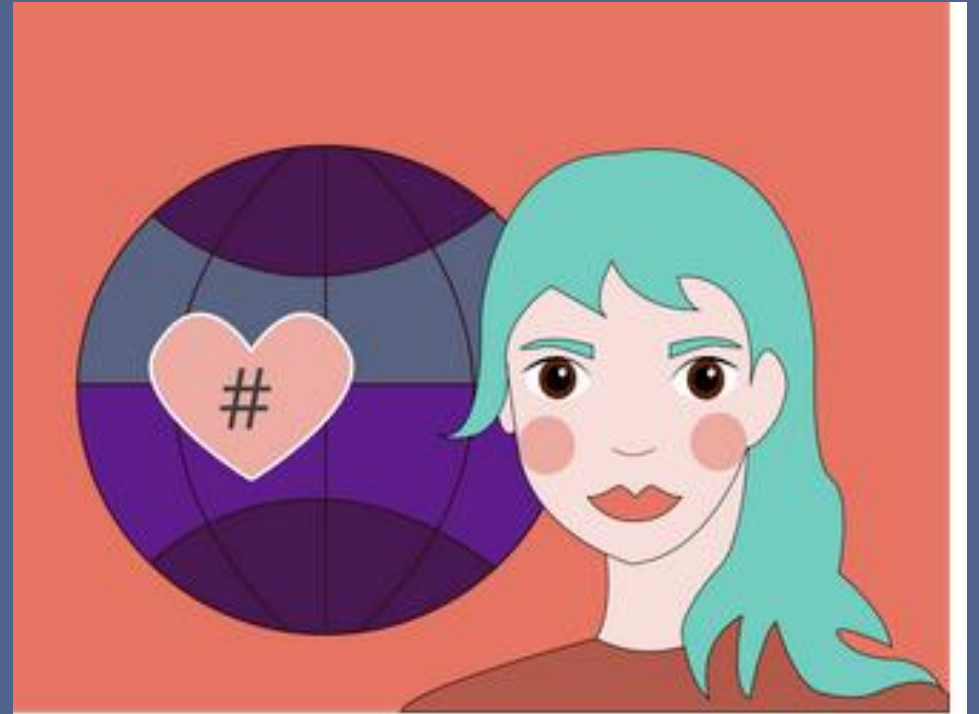
Tausta-ajatteluna on mm. Peavyn (1989) ajatus minuuden erilaisista äänistä ja intentioista sekä siitä, että merkityksellinen ja hyvä elämä, työura sen osana, voi rakentua monilla tavoin.

Tarinat, metaforat & hyvä elämä

- Muutoksissa kieli- ja mielikuvien takaa hämmöttävät usein vanhat mallit ja toimintatavat, kun uusi on vasta kehkeytymässä eikä välttämättä vielä edes näyttäydy tavoiteltavana vanhaan verrattuna.
- Kieli, mielikuvat ja mallitarinat vaikuttavat yksilöiden sisäisiin tarinoihin ja tarinat puolestaan kokemuksiin.
- Tutkimuksessa etsittiin uusia, positiivisia vaihtoehtoja tarinoille työurien polveiluista ja siirtymisistä epätyypillisiin työtehtäviin tai -ympäristöihin.

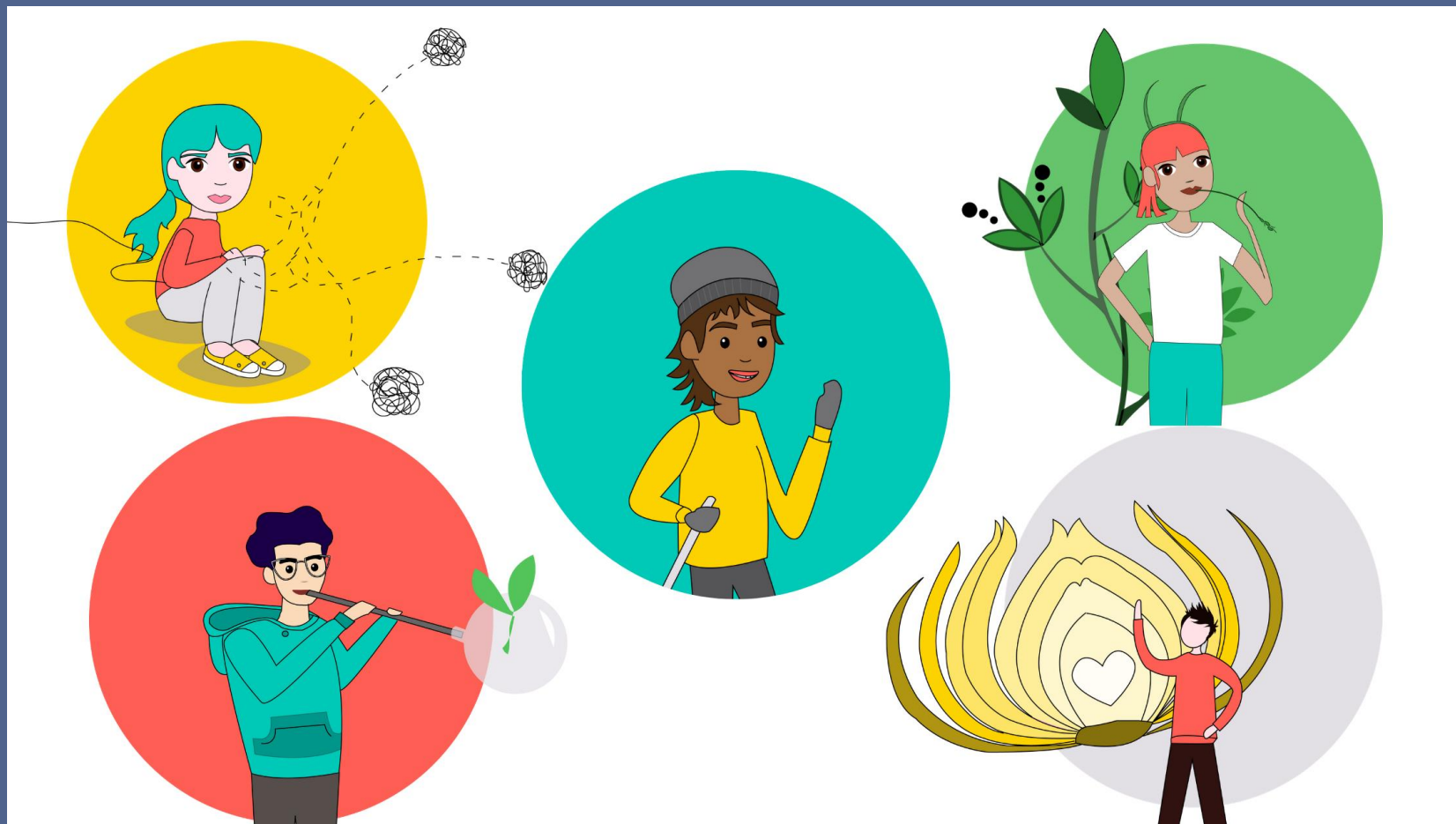
Tarinoista lokkarihahmoksi

- Intentio
- Kytkös ympäristöön
- Käännö

VIISI URALOIKKARI- HAHMOA

Lue lisää:
Uraloikkarin
käsikirja

KYSYMYS OPISKELIJALLE / LUKIJALLE:

- Mistä hahmo haaveilee työelämän polullaan? Mitä hän puolia itsessään hän haluaa toteuttaa työelämän polullaan? Mitä hän toivoo työympäristöltään?
- Mitä pelkoja hahmolla voi olla?
- Minkälaisissa tilanteissa hahmo voi tarvita tukea? Minkälainen tuki häntä auttaa?
- Mistä hahmo tuntee kiitollisuutta?

SAMOOJA

Työympäristöllä ei ole Samoojalle juurikaan väliä. Hänellä on valmiudet edetä erilaisissa maisemissa, poluttomissa maastoissa ja vaihtelevissa sääolosuhteissa vakaasti askel askeleelta – hän on valinnut tapansa olla osaaja ja matkantekijä. Haastatteluaineistossa vakaus saattoi ilmetä jopa välinpitämättömyytenä työuran tavoitetta tai työympäristöä kohtaan, mutta samalla myös tarkkanäköisenä tietoisuutena kulloisistakin olosuhteista.

Samoojan vakaus tuo mieleen pyhiinvaeltajan. Sosiologi Zygmunt Bauman on kuvannut pyhiinvaeltajaa kulkurin ja turistin vastapainona. Pyhiinvaeltaja etsii kiinteää ja lopullista identiteettiä, ja pyhiinvaeltajan matkan määränpää on suhteellisen pysyvä, mikä tuo elämään vakautta. Oma hyvä nousee yhteisestä hyvästä.

SIPULINKUORIJA

Sipulinkuorijalla on sisäinen mielikuva itseään kiinnostavasta ja itselleen tärkeästä ydinasiasta, jota kohti hän etenee ja jota selvittää työtehtävä tehtävältä.

Työympäristöt saattavat vaihtua ja tehtävät olla hyvinkin erilaisia, mutta Sipulinkuorija itse tietää ja tunnistaa mitä kohti hän hakeutuu, mitä haluaa kulloisessakin tehtävässään oppia ja tutkia. Haastatteluaineistossa tämä ilmeni esimerkiksi puheissa työpaikan vaihtamisesta, kun jokin tehtävään liittyvä sisäinen tarve tuli tyydytetyksi, ja toisaalta avoimuutena uuden oppimista kohtaan.

Sipulinkuorijan vahvuutena voi nähdä pitkäjänteisyyden sekä omien intentioidensa tunnistamisen, sen, mitä hän haluaa saada aikaan ja miten hän voi toteuttaa itseään.

HEINÄSIRKKA

Heinäsiirikkaa ohjaa sisäinen paikkatieto, jonka perusteella hän osaa tunnistaa mahdollisuutensa etäälläkin olevissa tehtävissä. Hänellä on myös kyky irtaantua, eivätkä väärät loikat häntä liikaa sido tai rasita. Haastatteluaineistossa tämä ilmeni tilanteisuutena, joissa haastateltava siirtyi tehtävästä, työpaikasta, ammatista ja koulutuksesta toiseen tai saattoi vaihtaa paikkakuntaa ilman, että mikään loikka merkitsi varsinaisesti käännettä työuralla. Mutta jokainen loikka tekee Heinäsiirkasta juuri Heinäsiirikan.

Heinäsiirikka on hieman kuin Zygmunt Baumanin kuvaama kulkuri. Kulkurin liikkeet eivät ole ennakoitavissa. Toisin kuin pyhiinvaeltajalta, kulkurilta näyttää puuttuvan päämäärä. Reitti muotoutuu pala palalta. Kulkuria pitää liikkeessä pettymys edelliseen paikkaan ja toisaalta toivo seuraavan paikan paremmuudesta. Jokainen paikka on kulkurille välipysäkki, mutta hän ei tiedä, kuinka pitkään aikoo missäkin viipyä. Se riippuu asukkaiden vieraanvaraisuudesta ja kärsivällisyydestä.

KÖYDENPUNOJA

Köydenpunoja osaa solmia tarjolla olevista mahdollisuuksista kestäviä punoksia. Hänellä ei aina ole toiveiden mukaisia aineksia – työpaikkoja – mutta hän osaa taidokkaasti yhdistää tavoitteensa ja ulkoiset mahdollisuudet pitäväksi punokseksi. Haastatteluaineistossa tämä ilmeni esimerkiksi muutosjoustavuuden kuvauksena tilanteissa, joissa omat toiveet eivät toteutuneet tai urapolulla ilmeni esteitä. Köydenpunojan liittää omat unelmansa mukaan monenlaisiin punoksiin.

Filosofi Ludvig Wittgensteinin tunnettu köysivertaus vastaa tätä suuntautumista (26). Köyden lujuus ei johdu säikeiden pituudesta, vaan niiden (tässä: tavoitteiden ja mahdollisuuksien) lujasta yhteenkietoutumisesta.

LASIN- PUHJALTAJA

Lasinpuhaltajalla on materiaalinaan ihmiskunnan tuotoksista kaikkein hajoamattomin – lasi. Lasinpuhaltajan työuralla vaihtelee kuuman lasimassan puhaltaminen ja lepovaihe. Hehkuvan lasimassan muotoilu on valppautta vaativa työvaihe, josta saattaa seurata myös epäonnistuminen ja uusi puhallus. Lasinpuhaltaja joutuukin arvioimaan jokaisen puhalluksensa onnistumisen ja myös sen kestävyysden. Haastatteluaineistossa vaiheistus ilmeni esimerkiksi puheena, jossa samasta työstä oltiin välillä hyvinkin innostuneita, välillä taas uupuneita. Mutta kaikkine eri vaiheineen työn ja elämän kokonaisuus tuottaa suurta tyytyväisyyttä ja luomisen iloa.

Lasinpuhaltaja on kuin positiivinen ja luova käännös Baumanin (27) pelurista. Bauman kuvaa pelurin elävän riskien maailmassa, jossa aika jakautuu toisiaan seuraaviksi peleiksi. Lasinpuhaltajan aika sen sijaan jakaantuu eräänlaisiin luoviin riskeihin, luoviin episodeihin. Jokainen puhallus alkaa ja päättyy, jokaisen puhalluksen jälkeen Lasinpuhaltajan on aloitettava tyhjästä, palattava saman lasimateriaalin äärelle – mutta aiemmista puhalluksista viisastuneena, kenties hiukan enemmän kauneutta ympärillään.

	Samooja	Köyden- punoja	Lasin- puhaltaja	Heinäsiirkka	Sipulin- kuorija
Intentio	Matkalla oleminen	Resilientti, sopeutuva	Uusiutuva, mutta osin aina sama	Sisäinen paikkatieto	Kohti ydintä
Kytkös ympäristöön	Havainnoi, mukautuu olosuhteisiin	Integroii menneisyyttä, havaintoja ja kokemuksia	Tuottaa pysyvistäkin jännitteistä uusia ratkaisuja	Huoleton, jopa kiinnit- tymätön	Sinnikäs toteuttaja, valitsee itsenäisesti
Kääntein määrittävä elementti	Konteksti, tilanne	Haarautuvien mahdolli- suuksien punonta	Dynaamisuus, luova prosessi	Yhdistää, tunnistaa etäältä	Avoimuus omille intentioille

Eri aloilla on
omanlaisensa tapa
hahmottaa maailmaa,
tietoa, toimintaa,
työtä, arvoja.

- Koulutuksen kylkiäisenä välittyy ammattialalle tyypillisiä arvoja, asenteita ja uskomuksia, jotka osaltaan ohjaavat opiskelijan tavoittelemaa työuraa ja mielikuvaa hyvästä elämästä.
- Tiedeyhteisöjen ja ammatillisten yhteisöjen kulttuuri omaksutaan koulutuksessa osaksi ammatillista identiteettiä.

(Harré 1983; Ylijoki 1998; Onnismaa 2008)

	Säilyttämiseen hakeutuva työnäky	Lisäämiseen hakeutuva työnäky	Uutta kohti hakeutuva työnäky
Miten työtehtävien muutoksista puhutaan?	Miten voidaan pitää yllä taitoja ja tietoja?	Mitä voisi tehdä paremmin, tehokkaammin, vaikuttavammin?	Onko ajattelu- ja toimintaperusta kohdallaan vai tarvitaanko muutoksia?
Millainen on hyvä osaaja?	Syventyvä tradition omaksuja	Tehokas levittäjä	Arvioiva kokeilija
Miten työtehtävissä kehitytään?	Heimon noviisista mestariksi	Heimon noviisista vaikuttajaksi	Heimon noviisista kehittäjäksi
Mihin oppiminen perustuu?	Substanssin sisäistäminen	Toimintaympäristön ymmärtäminen	Uusien mahdollisuuksien haltuun ottaminen

Loikkari & heimon tuki aineiston valossa

Psykologisesti turvallinen ympäristö

Uraloikkarille uudet mahdollisuudet eivät merkitse identiteetin menetystä tai ammatillisen ydinsaamisen vähentymistä edes silloin, kun henkilö ei omassa ammatissaan soveltaisi heimonsa ydinsaamista. Elämän, työn ja harrastusten kokonaisuus näyttäytyi identiteetin kannalta tärkeänä.

Tulevaisuuteen luottava asenne

Uraloikkarille tulevaisuus näyttäytyi enimmäkseen hyvänä, vaikka tämä ottaisi epävarmuutta tuottavan riskin. Usko oman alan tulevaisuuteen juurtui eri tavalla eri ammattialoilla, ja uraloikkarit arvostivat opiskelussa välittynyttä tulevaisuususkoa.

Erehtymiset salliva oppimiskulttuuri

Joukossa oli epävarmuutensa ilmaiseita uraloikkareita, kun uraloikalla tunsivat ylittäneensä sallitut rajat ja menettäneensä heimon arvostuksen. Onko uraloikka aina epäonnistuminen? Miten sallittuna ”epäonnistuminen” yhteisössä nähtiin ja miten epäonnistumisista oppimista tuettiin.

Kokeiluihin kannustava kenttä

Osa uraloikkareista suuntautui tutkimaan epäonnistumisia ja erehtymisiä uuden oppimisen mahdollisuutena. Joillakin aloilla tähän jopa kannustettiin tietoisesti, ja nämä alat näyttäytyivät sallivina, tyytyväisyyttä tuottaviin uraloikkiin kannustavina.

- Minkälainen on alan ammatillinen työnäky? Painottuuko siinä esimerkiksi käsityöläisen taitoja säilyttävä ja ylläpitävä työnäky vai tähyilläänpö koko heimon voimin kohti uusia sovellusympäristöjä?
- Miten alan ammatillisiin arvoihin ja käytänteisiin sopii ketterä muuntuminen työelämän ja -ympäristöjen vaihtuvien tilanteiden mukaan? Palkitaanko heimon jäseniä osaamisen soveltamisesta?
- Minkälaisia taustalla vaikuttavia mielikuvia, pyrkimyksiä ja arvoja – eli moraalikäsityksiä – alalla käytetty ammatillinen sanasto ja muutospuhe ilmentää?

Mitä huomattiin?

1. Loikkausjoustavuutta voi tukea koulutuksella
2. Geneerisillä taidoilla kohti generatiivista oppimista
3. Uraohjaukseen positiivinen ”uuden työn” malli

oiva

OIVA - OMAN OSAAMISEN TUNNISTAMINEN JA
SOVELTAMINEN UUSISSA AMMATTIKONTEKSTEISSA

LAPIN AMK¹

TURKU AMK^{*}

HAMK

SeAMK

leena.unkari-virtanen@metropolia.fi